

FØROYA SOSIAL-DEMOKRATUR

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BROÐURSKAPUR

Nr. 12

Lýsingaprisur fyri m.m.: 12 oyru á
1. síðu, 10 oyru á 3. og 4. síðu

Leygardagin 23. mars 1946

Bláidid verður bílagt á posthúsinum, og
kostar kr. 2,00 + porto um fjórðingsárid

20. árg.

Illtanka

Tað var altíð sagt av góðum monnum, at friðurin fór at verða verri at vinna enn bardagurin, og hesi orð hava eisini sannast — tað tykist nógv at standa til hindurs so komið kann vera til sátt og semju.

Illtanka, sum er aldargamal, og hevur fastar røtur bæði í tí einstaka menniskjanum og tjóðunum, liggur og lúrir og forðar fyri, at ein rættur samtaks andi kann vinna fram. Stórlondini eru bangin fyri hinum gamla valdspolitikkinum — imperialismuni — og halda, at hvørt tiltak, hvørt annar ger, fjálar slíkar ætlanir. Serliga sýnist tað at vera Sovjet-samveldið, ið er fongt við einum djúpum illtanka til hini, og sum hevur ein atburð, ið er ringur at skilja.

Men ein sak eigur altíð at verða kannað frá báðum síðum. Tað er ðivað, at illtanka og fyrivarni móti hinum fremminda er eitt rótfast lyndistekin í tí russiska fólkinum, og tað er at skilja eftir teirri søguligu stóðu, landið hevur havt í Europa í so mangar ældir. Lígið og ríðið millum tveir heimar, Europa og Asiu, og ávirkað av báðum í senn. Hesin illtanka er eisini meira vaksin enn minkaður í okkara tíð; men sagt kann vera, at hann er ikki uttan orsaka.

Tá ið Rusland tók hitt stóra uppgerð og fór at kollvelta hitt gamla samfelagið, so hendi beint tað sama sum undir fronsku kollveltingini. Hini londini við gomlum stjórnarlagi litu á hetta, sum fram kom har, eins og spillandi sótt og fóru at taka lut í bardaganum, royndu at verja móti tí nýggja, og tá ið tað miseyðnaðist, varð roynt at umgírða Sovjetsamveldið við illtanka og mistrúgv og hindra, at tað kom uppi hitt europeiska samfelagið og samarbeiði. Alkunnugt er, at tey demokratisku londini royndu at spæla friðarleik við Facismu og Nazismu fyri at hava hesi sum eitt verndarskjól móti hini drepani Bolchevismuni. Vit minnst, at statsmenn flugu til München á sinni at samráðast við Hitler um, hvussu friðurin í Europa kundi tryggjast, og Rusland, eitt hitt størsta veldið í verðaldarpartinum, varð ikki umbóað. Tjekkoslovakia varð ofráð til Hitler, og Russarar, skyldmenn tess, komu ikki uppi henda ódámiga leik.

Alt hetta stongdi landið burtur

og økti um tess illtanka til demokratin. Tað lá uppá vakt og gjørði seg til at lita á seg sjálv og ongann annan. Hitler herjaði eystur eftir at knasa hin kommunistiska vandan, og fjøll av smálondum vóru nýtt sum álopsstæð.

Nú er tað, at Russar siga, teir mugu tryggja seg móti, at hetta afturtekur seg. Vilja tí vissa sær, at stýrini í teirrum smáum granna londunum eru teimum vinárlig og ikki einaferð aftur lata seg nýta sum skothjálvar hjá stórlandi til áherjan.

Men hvussu so er og ikki er, mugu vit siga, at fyrrrenn Sovjet-samveldið kann sleppa sín illtanka og lita meira upp undir hini londini, og tey aftur á móti fara frá síni ræðslu og andstygd, fyri tí stjórnarlagi har er, kann einki satt samarbeiði fáast í gongd. Hvát vit so halda um russiskan innlendispolitikk, so vita vit tað, at Sovjet-samveldið er partni — óføra stórar partur eisini — av tí verðaldarliga samfelagnum, og samvirki fast ikki í lag, er hetta stóra veldið ikki við. Nógv eru tey, ið spátt hava ófrið millum Sovjet-samveldið og Vest-maktirnar og droyma um slíkt ragnarrok. Vit eru greið, at slíkur samanbrestur fer at gera enda á øllum. Vit kunnu tí ikki fáa okkum at hugsa henda møguleika. Vit vita, at lond hava stór og týðandi mál at fara undir, sum skapa kunnu eitt gagnligt samvirki, og hóast himmalin er dimmur, mugu vit ikki missa vónina, at tað fer at klárna, og menn kunna heina ófriðarmálini burtur.

Føroyskar skúlabøkur

Føroyskur skúli fekk rættin til tað, sum venjunarliga má kallast ein sjálffylgja, at nýta barnsins móðurmál við undirvisningini. Men hesin rættur kom ikki til helvtar gagns, tá ið, sum nú er, skúlans lærubøkur eru á donskum máli og soleiðis í einum fyri barni fremmendum búna. Evnið hevur so ein fremmendan form, og barnið er ikki fært fyri at geva tað frá sær aftur uttan við somu orðum, bókin nýtir. Frásøgnin verður so ein tómur uttanatslestur, sum einki er verður. Eisini er ein annar vansi: Um barnið skal siga tað upp aftur á sínum egna máli, sum lisið er á einum fremmendum máli, so verður

málið hjá tí ein bronglan og verður at gerast beinanvegin málspillandi. Lærarin kann tí halda tað vera hentast — fyri málsins skuld — bara at lata barnið siga frá aftur við somu orðum, ið stóðu í bókin.

Nú verður sagt, at hvi fara menn ikki undir at skriva tær neyðturvuligu bøkur, hvi fáa vit ikki tey tól, vit skulu nýta fyri at eitt heimligt mentunarliv kann liva og mennast? Ja, hatta kann verða spurt, men hvi skal taka ábyrgd fyri, at tað verður gjørt. Sum verið hevur, so kann slíkt starv ætlast at vera lønleyst. Tað tekur langa tíð og nógv arbeiði, um dygd skal vera í, og hvar eru teir menn, ið hava stundir og ráð at fara undir slíkt verk, sum teir vita, at tær beinleiðis útreiðslurnar kanska ikki verða goldnar teimum? Tað verður hildið, at teir gera tað í fríð sinni, men eitt lótuvið fríðararbeiði kann ikki ventast at verða dygdargott. Og tá ið so afturat kemur, at mangur maður nýðist at nýta fríðina til vinnandi arbeiði. Sjálvandi kann tað verða sagt, at tær fáu skúlabøkur, vit eiga, eru skrivaðar av frum vilja uttan víðurgjald. Tað vóru hugsjónarmenn, ið gjerdur hetta eins og annað mentunararbeiði. Men ivaleyst høvdu teir havt gjørt meira um umstøður teirra høvdu verið frægari. Teir eru nógvir farnir, og teir sum eftir eru, eru farnir at klandrast og stríðast.

I øðrum londum hava tað altíð verið pengamenninir, sum stuðlað hava mentunarlivinum. Teir kendu tað heiðurligt at bera slíkt uppi, og nævn teirra liva so eisini í landsins søgu, og í tí, sum stendur eftir teir. Nú fara í mongum londum stýrismenninir at taka sær av slíkum neyðsynjarmálum.

I Føroyum frætta vit ongantíð at so hevur verið. Her hava ongar og peningamenn verið kældir fyri tilikum, og Ting okkara hevur so at siga útistongt alla kenslu fyri hesum máli. Teir hava styðjað alt annað uttan andslívið. Læsa slíkt burtur, og hinir sum tíðliga og síðla breggja sær av tjóðskaparsinni og tjóðskapartokka eru mangan ringastir. Tað sigst, at ein føroysk lesibók, sum Tingið skal bera kostnaðin av, hevur verið í umbúna nú í fleiri ár, og enn veit eingin hana at vera komna í ljós-mála. Teir siga, at vit skulu hava bátar og skip, menna okkum fíggarliga, so kemur hitt aftaná.

Lastvognskoyring

Anton Arge (y) Húsabrágv

Tlf. 443

Onnur lond hava hildið, at hitt andliga lívið, hin andligi gróðurin, er tað ið skapar vinnu og vinnu-menn og ger dugnandi, mergjaðar slektir. Tað setir liv í evni og birtir upp hugsjónir og sunnan kærleika til fólk og land.

Háskúlin í Danmark skapti hin danska landbúnaðin. Hann mergsetti hin danska bóndan. Hin enski parlamentsmaðurin var ikki bara leiddur av einum handilsmanna-anda. Stjórnarmenn har hava ferðast við Houter í lummanum. Íslendingar eru frammalaga í øllum vinnulivsmálum, men tey andligu virðini har hava altíð verið í há-sæti. Ísland er kent úti millum heimansins góðu menn sum hitt litla landið har norðuri við hinum merkisverdu bókmentunum. Føroyar eru heldur ikki heilt ókunnigar millum manna. Teir komast við navnið, og tá minnst teir á okkara miðaldarskaldskap — kvæðini.

Fundarsíðir

I »Tingakrossi« sigur ein »Aboyrari« frá Grækarismessuhaldi í Havn og gremur seg um tann ósíd, ið vordin er so vanligur, at ófriðurin er so stórun rúndan um, at ein fær ikki fríð at lurta eftir honum ella teimum, ið røður skulu halda. Hesum mugu fleiri taka undir við og halda, at tað er vert at átala. Tað er vordid so vanligt, at fundir verða hildnir — serliga religjøsir — og rúndan nm er larmur og gangur, so fáur og eingin lurtar eftir teimum, ið tala ella syngja. Slíkt merkir stórt afturstig og var heilt ókunnugt fyri hin gamla Føroy-ingin. Hann hevði altíð djúpa virðing fyri manni, ið røddi, og tað var honum óhugsandi at ófriður skuldi vera har, samkomur vórðu havdar, um tær so vóru gudiligar ella verðsligar. Tað er tí rætt at krevja, at har polití er, skal tað ansa eftir, at fríðligt er ella nokta samkomu. Tað má kennast harmiligt, at góðir síðir skulu avlagast og fara fyri skeyti.

BARNAHJÁLPIN